İstanbul Üniversitesi
Ceza Hukuku ve Kriminoloji
Enstitüsü Yayınları No. 11

Dr. ÖZTEKİN TOSUN

İstanbul Üniversitesi Ceza Hukuku ve Ceza Usûl
Hukuku Doçenti

FİYAT NİZAMINI İHLÂL SUÇLARI

SULHİ GARAN MATBAASI
İstanbul
1960

ÖNSÖZ

Doç. Dr. Öztekin Tosun tarafından telif edilip Enstitümüzün 11 numarası altında yayın alanına sunduğumuz bu eserle doktrin ve tatbikat bakımından çom önemli bir ihtiyaca cevap verilmiş bulunulduğunu sevinçle açıklamak isteriz.

Gerçekten 20. asır suçluluğu, kendisini geçen yüzyıllar suçluluğundan ayırmağa imkân verecek özelliğini, hiç şüphesiz, **iktisadî suçlar** alanında göstermektedir. Bu asırda suçluluk küçük veya büyük kabadayıların, kanunu ihlâl eyleyen münferit hareketleri çerçevesi dışına çıkarak teşkilâtlı ve iktisadî maksatlar güden faaliyetler haline inkılâp etmiş bulunmaktadır. Bu keyfiyet ceza hukuku sahasında iktisadî suçlara verilmesi iktiza eden önemi, tabii olarak, izah edecek unsurlardan birisini teşkil eder, fakat asıl ehemmiyetli olan cihet, ceza hukuku ve kanunlarının sosyal hayatı düzenleyici vasıtalar arasında en müessirlerinden birisi sıfatı ile mevcudiyet iktisap eylemeleri ve tanzim alanları arasına bilhassa iktisadî hayatın girmiş bulunmasıdır. Birinci Dünya Harbinden sonra, değişik dereceler içinde olmakla beraber, iktisadî hayata müdahale etmeyen memleket kalmamıştır. Bu vakıadan hoşlanalım veya hoşlanmayalım, günümüzün devleti iktisadî hayata müdahale edecektir ve bu müdahalesinde ceza müeyyidelerinden faydalanacaktır.

Görülüyor ki, Millî Korunma Kanununun ilga edileceğinden bahsedildiği şu sıralarda, Doç. Tosun'un bu değerli eserini neşreylemiş bulunmamızın kolayca farkına varılması lâzım gelen sebebi vardır: Millî Korunma Kanunu ilga edilse dahi mutlaka onun yerine ikame edilecek yeni hükümler getirilecektir, veya ileride bu nev'i hükümler kendilerini ibram etmekte gecikmiyecektir. Binnetice prensipler, mukayeseli hukuku, tarihçeyi, hukukî tahlillere mesnet teşkil eden ve mevcudiyetlerini daima muhafaza edecek olan esasları ihtiva eden bu eser yalnız tatbikatçılar yönünden değil ve fakat kanun vazıları bakımından dahi faydalı olmakta devam edecektir.

Bu önsözü, kıymetli arkadaşımızın, hukuk kütüphanemizi zenginleştirecek diğer eserlerinin takip eylemesi temennisile bitiriyoruz.

Kriminoloji ve Ceza Hukuku Enstitüsü Müdürü
Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer

MÜELLİFIN ÖNSÖZÜ

Muhterem Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer 1955 yılı sonlarında «İktisadî Suçlar» mevzuunda çalışmamızı tavsiye etmişti. Bu sahada çalışmaya başladıktan sonra, aylar geçmesine rağmen mevzuumuzu bir türlü tâyin ve tahdit edememekten dolayı üzgün idik. İstihsalden istihlâke kadar, bir malın veya hizmetin geçirdiği türlü safhalarda bunları tanzim eden kaidelere aykırılıkların ceza ile müeyyidelendirilenlerinin hepsi de iktisadî suç idi. Onun için, bu suçlardan sadece biri ile meşgûl olmak mecburiyetinde kaldık; memleketimizde hiç tetkik olunmamış ve Fransada «Spéculation illicite ve hausse illicite» denilen suç üzerinde durduk.

Kitabımızın ismini «Fiyat nizamını ihlâl suçları» koyduk. Bu suretle, hem arz ve talep kanununun tâyin ettiği tabiî fiyat nizamı, hem de bilhassa buhranlı zamanlarda başvurulan otoriter fiyat nizamını ihlâlden ibaret fiilleri incelemek fırsatını bulmuş olduk.

İktisat ve Hukuk arasında kalan böyle bir mevzuda çalışma fırsatını verdiği için Hocam Sulhi Dönmezer'e ne kadar teşekkür etsem yeridir. Bundan başka, askerlik hizmeti vesilesile bulunduğumuz Ankara'da gereken kitapları Avrupadan getirmek suretile kıymetli yardımlarını esirgemiyen sayın Prof. Dr. Faruk Erem'e de teşekkür etmeyi vazife sayıyoruz. Nihayet Ankara Hukuk Fakültesinde asistan Dr. Nûşin Ayiter ile Eralp Özgen'e ve İstanbul Hukuk Fakültesinde asistan Çetin Özek'e de, kitap temini hususunda gösterdikleri yakın alâkadan dolayı teşekkürü bir borç biliyoruz.

Bostancı, mart 1959

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 9

BİRİNCİ KISIM

PİYASA FİYATLARINA TESİR SUÇU

BİRİNCİ BÖLÜM

UMUMÎ MALÛMAT

§ — 1. **Piyasa fiyatlarının tahmini** 11
I — Arz hacmini tahmin 12
II — Talep hacmini tahmin 14
§ — 2. **Piyasa fiyatlarına tesir** 15
I — Arz hacmine tesir 15
II — Talep hacmine tesir 16
§ — 3. **Cezalandırılması gereken fiiller** 17
I — Hileye dayanan hareketler 17
II — Cebre dayanan hareketler 19
§ — **Tarihçe** 21
I — Yunanda 21
II — Romada 21

İKİNCİ BÖLÜM

MUKAYESELİ HUKUK

BİRİNCİ FASIL

FRANSIZ HUKUKU

§ — 1. **1810 Fransız Ceza Hukuku** 30
I — Tarif 31
II — Fail 32

III — Maddî unsur 32
A — Hareket unsuru 32
1 — Yalan veya iftiracı olayları bilil-tizam halk arasına yaymak 33
2 — Bizzat satıcıların istediği fiyattan da daha fazlasını vermek 35
3 — Aynı mal veya erzakı elinde tutan başlıca kimselerin aralarında birlik veya anlaşmalar yapması 35
a — Birlik veya anlaşma yapılmış bulunması 33
b — Bu birlik veya anlaşmanın mal veya erzağı hiç satmamak veya muayyen fiyattan aşağı satmamak maksadını gütmesi 40
4 — Hileli yollar veya vasıtalar kullanmak 41
B — Netice unsuru 42
1 — Tabiî ve serbest ticaret rekabetinin tâyin edeceği fiyatların altında veya üstünde fiyat teşekkül etmesi 42
2 — Kanunda gösterilen muayyen fiyatlara tesir edilmiş olması 44
a) Mal veya erzak fiyatları 44
b) Devlet tahvilât ve senedatı fiyatları 46
IV — Manevî unsur 47
V — İcraya müteferri meseleler 50

§ — 2. 1810 Fransız Ceza Kanununun 3 Aralık 1926 tadili ... 53
I — Tarif 53
II — Fail 54
III — Maddî unsur 56
A — Hareket unsuru 56
1 — Yalan ve iftiralı fiilleri halk arasına bilerek yaymak 56
2 — Bizzat satıcıların istediği fiyattan da fazlasını vermek 56
3 — Alış verişi bozmak için piyasaya satış teklifinde bulunmak 57

4 — Herhangi hileli yol veya vasıtalar kullanmak 57
5 — Piyasa üzerine tesir etmek veya tesire teşebbüs etmek 58
B — Netice unsuru 59
1 — Fiyatlarda sun'i yükselme veya düşme meydana gelmesi 59
2 — Kanunda gösterilen muayyen fiyatlara tesir edilmiş olması 60
IV — Manevî unsur 60
V — İcraya müteferri meseleler 64
§ — 3. **Fransız hukukunda kaydedilen gelişmeler** 65
I — Tarif bakımından 65
II — Fail bakımından 66
III — Maddî unsur bakımından 66
IV — Manevî unsur bakımından 66
V — İcraya müteferri meseleler 66
VI — Ceza bakımından 67
VII — Usûl bakımından 67

İKİNCİ FASIL

BELÇİKA HUKUKU

§ — 1. **1867 Belçika Ceza Kanununun 311'inci maddesi** .....
I — Tarif 68
II — Fail 69
III — Maddî unsur 69
A — Hareket unsuru 69
B — Netice unsuru 70
IV — Manevî unsur 72
V — İcraya müteferri meseleler 73
§ — 2. **1924 Tarihli Kanun** 73
I — Tarif 73
II — Fail 74
III — Maddî unsur 74
A — Hareket unsuru 74
1 — Hileli vasıtalar kullanılması 74
2 — Hileli olmasa da, muayyen memnuiyetler vazedilmesi, anlaşmalar yapılması, tahditler konması 74

B — Netice unsuru 75
IV — Manevî unsur 79
V — İcraya müteferri meseleler 79
§ — 3. **Belçika Hukukunda kaydedilen gelişmeler** 80
I — Tarif bakımından 81
II — Fail bakımından 82
III — Maddî unsur bakımından 82
A — Hareket unsuru 82
B — Netice unsuru 83
IV — Manevî unsur bakımından 84
V — İcraya müteferri meseleler bakımından 84
VI — Cezalar bakımından 84

ÜÇÜNCÜ FASIL

İTALYA HUKUKU

§ — 1. **1930 Yeni İtalyan Ceza Kanunu** 85
I — Tarif 87
II — Fail 89
III — Maddî unsur 89
A — Yalan, mubalâğalı, maksatlı haberler yayılmalı yahut sanialar kullanılmalıdır ... 89
1 — Haberler 89
2 — Sanialar 91
B — Bu haber veya sanialar bazı fiyatlarda bir yükselme veya düşmeye sebebiyet verici olmalıdır. 92
C — Muayyen fiyatlara tesir edilmiş olmalıdır 94
IV — Manevî unsur 95
V — İcraya müteferri meseleler 96
§ — 2. **İtalyan hukukunda kaydedilen gelişmeler** 99
I — Tarif bakımından 99
II — Fail bakımından 100
III — Maddî unsur bakımından 100
A — Vasıtalar - Hareket unsuru 100
B — Netice unsuru 101
IV — Manevî unsur bakımından 101
V — İcraya müteferri meseleler bakımından 102

VI — Ceza bakımından 102

DÖRDÜNCÜ FASIL

MUKAYESELİ HUKUK TETKİKLERİMİZDEN ÇIKAN NETİCELER

1) Kanun vazıının; hemen hemen her memlekette bu suçu tarif ederken ifadeyi teferruatlı tutmaya çalıştığı görülmektedir. 103
2) Hileli vasıtalarla artık iktifa edilmemekte, hileli olmayan vasıtalarla da bu suçun işlenebileceği kabul edilmektedir. 105
3) Fiili tecziye etmek için bilfiil piyasa fiyatlarına tesir edilmiş bulunması aranmamağa başlamıştır. 106
4) Sadece devlet tahvilâtı değil, fakat hususî şirketlerin senetleri aleyhine işlenen fiiller de cezalandırılmıştır. 106
5) Memleket dışında piyasa fiyatlarına tesir edilmesinin cezalandırılmaması cereyanı hasıl olmuştur. 107
6) Piyasa fiyatlarına tesir suçunun cezalandırılması için fiyatlara vâki tesirin anormal olması aranmaktadır. 107
7) Cezalar her memlekette artmaktadır. 108
8) Say', amele ücretleri üzerinde tesir icra eden fiiller hakkında Ceza Kanununun bu müeyyideleri tatbik edilmemeğe başlanmıştır. 108
9) Gayri menkullerin fiyatlarına tesir edilmesi halinde bu suçun bahis konusu olmaması adetten olmuştur. 108

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDAKİ DURUM

§ — 1. Türk Ceza Kanununun 358'inci maddesi 111
I — Tarif 112
II — Fail 112

III — Maddî unsur 113
A — Hareket unsuru 113
1 — Yalan havadis neşir veya işaası 113
2 — Sair hileli vasıtalar istimali 115
a — Sadece meşrû olmayan vasıtaları hileli sayan görüşler 116
b — Sadece meşrû olmayan vasıtaları değil, fakat icabında meşruları da hileli vasıta sayan görüşler. 117
c — Kanaatimiz 119
B — Netice unsuru 121
1 — Fiyatların artıp eksilmesine sebebiyet verilmesi 121
2 — Kanunda gösterilen muayyen fiyatların bahis konusu olması 123
a — Amele ücretleri 123
b — Erzak ve emtia piyasası 124
c — Evrak ve senet piyasası 125
IV — Manevî unsur 125
V — İcraya müteferri meseleler 127
VI — Ceza 131
VII — Usûl 132
§ — 2. Ceza kanununun 401'inci maddesi 133
I — Tarif 134
II — Fail 134
III — Maddî unsur 135
A — Hareket unsuru 135
B — Netice unsuru 135
IV — Manevî unsur 137
V — İcraya müteferri meseleler 137
VI — Ceza 137
§ — 3. Türk Ceza kanununun 161'inci maddesi 138
I — Tarif 139
II — Fail 139
III — Ön şart 139
IV — Maddî unsur 140
A — Hareket unsuru 140
B — Netice unsuru 141

V — Manevî unsur 141
VI — İcraya müteferri meseleler 141
VII — Ceza 142
VIII — Usul 143

§ — 4. Neşir yolu ile veya radyo ile yahut toplantılarda işlenen bazı cürümler hakkında kanun'un 3'üncü maddesi 143

I — Tarif 143
II — Fail 143
III — Maddî unsur 144
A — Yalan neşriyatta bulunulmuş olmalıdır ... 144
B — Bu yalan neşriyat ammenin ihtiyaçları için zarurî sayılan maddelerin azalmasını veya fiyatların yükselip düşmesini tevlid edebilecek mahiyette olmalıdır. ... 144
IV — Manevî unsur 144
V — İcraya müteferri meseleler 145
VI — Ceza 145
VII — Usûl 145

§ — 5. Millî Korunma kanununun 32'nci maddesi 146
I — Tarif 146
II — Fail 147
III — Maddî unsur 147
A — Birinci grup hareketler 147
1 — Ticarî teamüller dışında malları mahdut ellerde toplamak 147
2 — Malları imha etmek 148
3 — Propaganda yapmak 148
4 — Sair fiil ve hareketlerde bulunmak ... 148
B — İkinci grup hareketler 148
1 — Müstahsilden mal alanlar arasında fiyat birliği yapılarak veya yaptırılarak anlaşma yolu ile halkı istismar etmek 148
2 — Müstehlike mal satanlar arasında fiyat birliği yapılarak veya yaptırılarak anlaşma yolu ile halkı istismar etmek 149

IV — Manevî unsur 150
A — Birinci grup hareketlerde 150
B — İkinci grup hareketlerde 151
V — İcraya müteferri meseleler 152
VI — Ceza 153
§ — 6. Türkiyede piyasa fiyatlarına tesir suçu hakkındaki bu muhtelif kanunların aralarındaki münasebetler 154
§ — 7. Türk hukukunda kaydedilen gelişmeler 157
I — Tarif bakımından 157
II — Fail bakımından 158
III — Maddî unsur bakımından 159
IV — Manevî unsur bakımından 159
V — İcraya müteferri meseleler bakımından 159
VI — Ceza bakımından 160
VII — Usûl bakımından 160

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NETİCE

I — Piyasa fiyatlarına tesir fiillerinin cezalandırılmaması hakkında ileri sürülebilecek düşünceler 162
II — Piyasa fiyatlarına tesir fiillerinin cezalandırılması hakkında ileri sürülebilecek düşünceler ... 167
III — Kanaatimiz 169

İKİNCİ KISIM

YÜKSEK FİYATLA SATIŞ VE SATIŞA ARZETMEME SUÇLARI

BİRİNCİ BÖLÜM

UMUMÎ MALÛMAT 172
§ — 1. Mahiyeti ve terminolojisi 172
§ — 2. Tarihçe 173

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLÎ KORUNMA KANUNUNDAKİ İLGİLİ SUÇLAR

BİRİNCİ FASIL

UMUMÎ MALÛMAT

İKİNCİ FASIL

YÜKSEK FİYATLA SATIŞ SUÇLARI

§ — 1. Fiyat ve kâr hadlerinin ihlâli suretile işlenen suçlar ... 192

1 — Alelumum mal ve hizmetlerde işlenen suçlar 202

A — Tarif 202

B — Ön şart 203

C — Fail 204

Ç — Maddî unsur 205

1 — Tespit edilen fiyatın fevkinde bir malın satışa arzedilmesi 205

2 — Tespit edilenin fevkinde bir malın satılması 205

3 — Tespit edilenin fevkinde ücret istenmesi veya alınması 205

4 — Satışa arzedilen malların maliyet unsurlarının tespit edilen esaslar dışında hesaplanması 206

D — Manevî unsur 209

E — İcraya müteferri mes'eleler 210

F — Müeyyideler 210

1 — Ceza 211

2 — Cezaya tesir eden sebepler 211

II — Kullanılmış eşyada işlenen suçlar 213

A — Umumî olarak kullanılmış eşya satışından doğan suç 213

1 — Tarif 213

2 — Fail 214

3 — Maddî unsur 214

4 — Manevî unsur 216

5 — İcra 216

6 — Ceza 216

B — Yurda gelenlerin getirdiği eşyaların satışından doğan suçlar 217
1 — Tarif 217
2 — Fail 217
3 — Maddî unsur 218
4 — Manevî unsur 218
5 — İcra 218
6 — Ceza 218
III — Diğer suçlar 218
§ — 2. Fiyat ve kâr hadlerine riayeti temin için konulmuş mecburiyetlerin ihlâli suretile işlenen suçlar 219
I — Etiket mecburiyeti hakkındaki hükümlerin ihlâli 219
A — Tarif 220
B — Ön şart 220
C — Fail 222
Ç — Maddî unsur 223
D — Manevî unsur 224
E — İcra 224
F — Ceza 225
II — Fatura hakkındaki hükümlerin ihlâli 225
A — Tarif 227
B — Ön şart 227
C — Fail 228
Ç — Maddî unsur 229
D — Manevî unsur 231
E — İcra 231
F — Müeyyide 232
1 — Ceza 232
2 — Cezaya tesir eden sebepler 232

ÜÇÜNCÜ FASIL

SATIŞA ARZETMEME SUÇLARI

§ — 1. Satışa arz hususundaki kaidelerin doğrudan doğruya ihlâli suretile işlenen suçlar 233
I — Malların satışından veya hizmetin ifaından imtina suçu 234

A — Tarif 234
B — Ön şart 234
C — Fail 235
Ç — Maddî unsur 235
D — Manevî unsur 238
E — İcra 238
F — Ceza 239
II — Diğer suçlar 239
§ — 2. **Satışa arzetmeme fiillerine mahal vermemek için konulmuş tedbirleri ihlâl suretile işlenen suçlar** 239
I — Ticarî sıfatları birleştirme suçu 239
A — Tarif 240
B — Fail 240
C — Maddî unsur 241
Ç — Manevî unsur 242
D — İcra 242
E — Ceza 242
II — Yokluk vesikası hakkındaki hükümlerin ihlâli suçu 243
A — Tarif 243
B — Ön şart 244
C — Fail 244
D — Maddî unsur 244
E — Manevî unsur 247
III — Diğer suçlar 247

DÖRDÜNCÜ FASIL

MİLLÎ KORUNMA KANUNUNUN CEZA HUKUKUMUZ BAKIMINDAN ARZETTİĞİ HUSUSİYETLER

§ — 1. **Maddî Ceza Hukuku bakımından hususiyetler** 249
I — Kanun sistematiğindeki karışıklık 249
II — İdarî mercilerin suç ihdası 249
III — Lehte olan hükümlerin geçmişe teşmil edilmemesi 250
IV — Teşebbüsün tam suç gibi cezalandırılması 251
V — İştirakte şerikler arasında tefrik gözetilmemesi ... 251

VI — Tekerrürde cezanın çekilmiş olmasının şart olmaması 251
VII — Teşhir cezasına ehemmiyet verilmiş bulunulması 252
VIII — Cezaların tecil edilememesi 252
IX — Failin işlediği fiil dolayısile başkalarının cezalandırılması 252
§ — 2. **Ceza Usul Hukuku bakımından hususiyetler** 253
I — Bazı suçlarda tevkif mecburiyeti bulunması ... 253
II — Bazı cezaların temyiz edilememesi 254
III — İhbarların ikramiye ile mükâfatlandırılması ... 255
IV — Diğer hususiyetler 256

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NETİCE

§ — 1. **Yüksek fiyatla satış ve satışa arzetmeme fiilleri hakkında ceza hukuku dışında tedbirler** 256
§ — 2. **Yüksek fiyatla satış ve satışa arzetmeme fiillerinin doğrudan doğruya ceza hukuku ile önlenmesi** 258
Bibliyoğrafya 265

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ CEZA HUKUKU VE KRİMİNOLOJİ ENSTİTÜSÜ YAYINLARI

Türkiyede adam öldürme cürmü mahkûmları hakkında Kriminolojik İstatistik. İstanbul, 1948.

Çocuk suçluluğunun önlenmesi ve küçük suçlular hakkında tatbiki gereken tedbirlere müteallik rapor. İstanbul, 1950.

Ceza muhakemeleri usûlü kanununun hazırlık çalışmaları (İstanbul Komisyonunun müzakere zabıtları). İstanbul, 1953.

974 suçlu çocuk hakkında Kriminolojik Anket. Istanbul, 1953.

894 intihar hâdisesi hakkında Kriminolojik Anket. İstanbul, 1954.

Uyuşturucu maddeler mevzuunda Kollokyum. İstanbul, 1957.

Akıl hastalarına karşı cemiyetin müdafaası (raporlar) İstanbul, 1958.

121 uyuşturucu madde müptelâsı hakkında Kriminolojik Anket. İstanbul, 1958.

Akıl hastalarına karşı cemiyetin müdafaası mevzuunda Kollokyum İstanbul, 1958.

Fiyatı: 15,75 Lira